

A 2012. évi költségvetés makrogazdasági környezetét meghatározó tényezők

Az Állami Számvevőszék Kutató Intézetének tudományos konferenciája

Az Állami Számvevőszék Kutató Intézete (ÁSZKUT) 2011. május 26-án tudományos konferenciát rendezett *A 2012. évi költségvetés makrogazdasági környezetét meghatározó tényezők* címmel. A konferencia célja a megújult Költségvetési Tanács 2011 őszi esedékes és a 2012-es költségvetés tervezetét érintő döntésének előkészítése volt. A konferencián kilenc előadás hangzott el; hazai és nemzetközi szinten is elismert kutatók fejtették ki véleményüket. A konferencián a Költségvetési Tanács mindhárom tagja részt vett, közülük ketten – *Járai Zsigmond* és *Simor András* – előadást is tartottak, *Domokos László*, az Állami Számvevőszék elnöke pedig a konferencia levezető elnöke volt.

JÁRAI ZSIGMOND, a Költségvetési Tanács elnöke a magyar gazdaság és gazdaságpolitika állapotáról, illetve a megújított Költségvetési Tanács felelősségéről, feladatairól és helyzetéről tartott előadást. Megítélése szerint a költségvetés rendbetétele folyamatban van, egyszeri és tartós lépések is történtek, az adórendszer egyszerűbbé tétele, az államadósság csökkentése elkezdődött, és a bürokrácia csökkentése is jó úton halad. A munka ezzel nem ért véget, az oktatást hatékonyabbá kell tenni, a korrupciót vissza kell szorítani, fel kell lendíteni a hazai kis- és közepes vállalati (kkv-) szektort, fejleszteni kell a magyar bankszektort és végre

kell hajtani a költségvetés strukturális átalakítását is. Úgy látja, jelenleg az egyik legfontosabb teendő a bizalom és a tőkevonzás erősítése, munkahelyeket ugyanis csak beruházásokkal lehet teremteni, ehhez pedig tőke kell. Mint előadásában elmondta: kellenek komoly fiskális szabályok, így üdvözlendő, hogy ezek bekerültek az alkotmányba. Ugyanakkor kifejtette: szerinte félreértés, hogy a Költségvetési Tanács „csinálja” a költségvetést, az ugyanis nem a tanács felelőssége, hogy milyen lesz a költségvetés. A jó költségvetéshez elsősorban jó kormányzás szükséges – emelte ki a Költségvetési Tanács elnöke.

SIMOR ANDRÁS, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, a Költségvetési Tanács tagja előadásában áttekintette a magyar makrogazdasági helyzetet és ismertette a jegybank becsléseit. Mint kifejtette: a Költségvetési Tanácsnak rendkívül erős jogosítványai vannak, ezt pedig a tanácsnak meg kell szolgálnia, mégpedig független, átlátható és célszerű működéssel, illetve szakmailag megalapozott véleménynyilvánítással. Szerinte a függetlenségnek nemcsak az egyéb állami szervektől való függetlenséget kell jelentenie, hanem a tanács tagjai közötti függetlenséget is, ami egyelőre nem áll fenn. Tekintettel arra, hogy az ÁSZ ellenőrzi az MNB-t, a tanács elnöke pedig a jegybank felügyelőbizottságának elnöke, aki így szintén ellenőrzi a jegybankot, miközben az

ÁSZ az MNB felügyelőbizottságát is jogosult ellenőrizni. A jegybank több olyan elemzést is készít majd, amelyet felhasználhatnak a Költségvetési Tanács tagjai. Ilyen lesz többek között a középtávú kitekintés, amely a következő költségvetési stratégia tervezéséhez járul majd hozzá azáltal, hogy a szaktörvények fiskális hatásait vizsgálják. *(Az előadásról szóló tanulmány a 301. oldalon olvasható.)*

TÓTH ISTVÁN GYÖRGY, a Tárki vezérigazgatója *Jövedelemeloszlás, társadalmi kohézió és értékszerkezet: a gazdasági prosperitás keretfeltételei* címmel tartott előadást. A kutató azt húzta alá, hogy Magyarországnak aktív társadalompolitikára, bővülő foglalkoztatásra, kiegyensúlyozott költségvetésre, nyitott és kísérletező társadalompolitikára van szüksége. Mint hangsúlyozta, kiemelkedő jelentősége van a foglalkoztatás bővülésének, főleg az alacsony iskolázottsággal rendelkezők és az inaktívak körében. Alapvető javulás kell az iskolázottságban, csökkenteni kell a szelektivitást, amiből az is következik, hogy nem az oktatási kiadások nagysága a legfontosabb szakpolitikai kérdés jelenleg. Szerinte az államigazgatásnak visszacsatolásra van szüksége a mérés és a társadalompolitikai intézkedések tervezése során. Elmondta: 1987 és 1992 között a strukturális átalakulás és a foglalkoztatottság visszaesése, 1992 és 2001 között az iskolázottsági expanzió és technológiai változás, 2001 és 2009 között pedig maga a gazdaság- és társadalompolitika határozta meg elsősorban a jövedelemeloszlást. A jóléti rendszerváltozásnak az alsóközéprétegek és közalkalmazottak voltak a nyertesei, a 2006 és 2008 közötti időszak konszolidációja a felső középrétegeknek jelentett nagy veszteséget, a 2008–2009-es válságkezelésnek pedig a legalsó rétegek és kisebb mértékben a felső decilis volt a vesztese. Megítélése szerint a válság alatt a szegénység és az egyenlőtlenség növekedése volt a legfontosabb trend, a „munkaerő-piaci szklerózis” pedig továbbra is fennáll. *(Az előadásról szóló tanulmány a 369. oldalon olvasható)*

PULAY GYULA, az ÁSZKUT főigazgatója *Az ÁSZ felkészülése a költségvetés makrogazdasági kockázatainak elemzésére* című előadásában azt hangsúlyozta, hogy a Költségvetési Tanács átalakítása miatt az ÁSZ ismeretanyagát be kell csatornázni, az ellenőrzések során szerzett ismereteket be kell vonni a döntéshozatalba. A kutató bemutatta az ÁSZKUT által készített költségvetési kockázatelemzés módszertanát. A költségvetési kockázatelemzés lényege a kormányzat makrogazdasági prognózisának elemzése, amelyben a kockázatos pontok kiszűrése és a konzisztencia vizsgálata a cél. A kiinduló pont a költségvetés bevételeit meghatározó folyamatok trendjének meghatározása, majd pedig az ezt befolyásoló exogén és endogén (kormányzati) tényezők beazonosítása. Az elemzés szerint kockázat abban az esetben van, ha a trendtől való eltérést sem külső, sem belső tényezők nem magyarázzák. A költségvetés kockázatelemzését bemutató tanulmány egy általános áttekintés, amely megfogalmazza és számszerűsíti a kockázatokat. Ennek érdekében vizsgálni kell a tárgyévi költségvetés teljesülését és a bázisadatok helytállóságát. *(Az előadásról szóló tanulmány a 324. oldalon olvasható)*

CHIKÁN ATTILA akadémikus előadásában a versenyképesség alakulását mutatta be és arra a következtetésre jutott, hogy Magyarország versenyképessége nem kielégítő, átfogó átalakításokra van szükség. A kormányzat felismerte a változtatás szükségét, az irány pozitív, de komolyak a kockázatok, az eddigi intézkedések ellentmondásosak. Rámutatott, hogy a kis- és közepes vállalkozások (kkv-k) szerepe növekszik a nemzeti versenyben, a kisebb cégekkel kapcsolatos intézkedések pedig kedvező irányba mutatnak, de hatásuk még csak kevés érezhető. A Budapesti Corvinus Egyetem professzora felhívta a figyelmet, hogy Magyarország 5 helyet esett vissza az IMD versenyképességi listáján a 2011-es adatok szerint. A magyar versenyképesség minden fronton romlott, az üzleti és a kormányzati hatékonyság

teljesített a legrosszabbul. Szerinte a versenyképesség komplex kérdés, és erre a gazdaságpolitika nem szentel kellő figyelmet: versenyképesnek lenni többet jelent, mint amit a kormányok meg tudnak fogalmazni, a hagyományoknak, a történelemnek és a nemzetközi szokásoknak is jelentősége van ebből a szempontból. A professzor kiemelte: a versenyképesség javításához az értékrenden és a kultúrán is változtatni kell, de fontos a költségvetés és az államadósság problémájának megfelelő kezelése, illetve a stabilitás biztosítása és a gazdasági struktúra átalakítása is. Úgy látja: Magyarországon nem foglalkoztatási, hanem foglalkoztathatósági probléma van.

KOCZISZKY GYÖRGY, a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának dékánja, a Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsának tagja *Megállítható-e a területi diszparitások növekedése? – az átmenet mérlege, a konvergencia feltételei* címmel tartott előadást. A professzor szerint Magyarországon a regionális különbségek folyamatosan nőnek, ami azt mutatja, hogy a regionális politika nem tudta betölteni a funkcióját, a periférikus térségek leszakadása feltartóztathatatlan folyamattá vált. A regionális politika nem tudta betölteni funkcióját, még a relatív konvergenciát sem tudta megvalósítani, azaz nem volt képes az adott térséget, megyét a saját fejlődési pályájára ráállítani. Adatokkal támasztotta alá, hogy 1995 és 2009 között jelentősen nőttek Magyarországon a regionális különbségek, szinte minden mutató tekintetében lényegesen nyitottabbá vált az olló a centrum és a periféria között. A területi diszparitások Magyarországon a duplájára növekedtek az utóbbi 15 évben. Ez abból adódott, hogy míg Budapesten szinte töretlen volt a fejlődés, addig a perifériára szorult megyék helyzete érdemben nem változott az egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számolt GDP tekintetében. Több mint 700 ezer állampolgár egy főre jutó havi jövedelme nem éri el az ötezer forintot. A magyar kistérségek tizedének humán fejlett-

ségi indexe a professzor szerint a „harmadik világot” idézi. *(Az előadásról szóló tanulmány a 313. oldalon olvasható)*

INOTAI ANDRÁS, az MTA Világgazdasági Kutató Intézetének igazgatója a nemzetközi környezet változásait mutatta be előadásában. Úgy ítéli meg, a gazdasági válságnak csak a pénzügyi részén van túl a világ, de az már látható, hogy a krízis nagy nyertesei a fejlődő, felzárkózó országok voltak. A magyar gazdaság nyitott, a nyitottság problémáját pedig úgy kell kezelni, hogy új piacokat szerez az ország: a kínai, az orosz és a fejlődő országokban is van potenciál, de a magyar gazdaságpolitikának figyelembe kell vennie, hogy a magyar export 70 százaléka az Európai Unióba irányul. Inotai szerint a jelenleginél jóval nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a multinacionális társaságokkal való együttműködésnek, és fontos annak meghatározása is, miképp lehet emelni a hozzáadott értéket, illetve, miképp lehet felszámolni a magyar gazdaság dualitását. Az uniós pénzeket exportfejlesztésre, a multinacionális hálózatokba való bekapcsolódásra, az import kiváltására és a versenyképesség növelésére kell fordítani – hangsúlyozta a kutató. Mint kiemelte: a legjobb gazdaságpolitika is zátonyra fut, ha a társadalom nem hajlandó aktívan részt venni a folyamatokban. *(Az előadásról szóló tanulmány a 352. oldalon olvasható.)*

FAZEKAS KÁROLY, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatója a magyar munkaerőpiac jelenlegi helyzetét mutatta be *A foglalkoztatás bővülését meghatározó tényezők alakulásáról* című előadásában. Egyszerre jellemzi Magyarországot a rendkívül alacsony foglalkoztatási szint, a polarizálódó társadalom, a kumulálódó hátrányok és a bizonytalanság – hangsúlyozta. Figyelemre méltó, hogy az érettségivel nem rendelkezők foglalkoztatási szintje Magyarországon az ötödik legalacsonyabb az Európai Unióban, és az is beszédes, hogy a volt szocialista országok vannak a lista végén – mutatott rá. A területi polarizáció is erőteljesen

növekedett: egyedül a közmunkák fordították vissza a polarizálódást, de ezek is csak az adott időszakra, vagyis tartós megoldást nem hoztak – tette hozzá. Meglátása szerint a tartós munkanélküliek és az alacsony iskolázottságú rétegek folyamatosan szorulnak ki a munkaerőpiacról, azt pedig nem tudni, hogy a közelmúlt munkahely-fenntartási programjai milyen tényleges hatással jártak. *(Az előadásról szóló tanulmányt a Pénzügyi Szemle következő számában közöljük.)*

GÉM ERZSÉBET, a Magyar Fejlesztési Bank (MFB) vezető közgazdásza *A belső kereslet és a banki hitelezés alakulása* címmel tartott előadást és kifejtette: a magyar bankszektor és hitelezés felpörgésének hiánya gátolta a magyar gazdaság kilábalását, miközben mind a hitelkereslet, mind a hitelkínálat korlátos. Úgy ítéli meg, súlyos feszültséget okoz, hogy a bankok még mindig szigorítják a hitelezési feltételeiket, miközben a növekedés beindulásával egyre szélesebb vállalati kör tervez hitelfelvételt. Előadásából kiderült: a mikrovállalatok csaknem fele, a nagyvállalatoknak pedig háromnegyede tervez forrásbevonást az elkövetkező egy évben. Magyarország növekedési üteme az Európai Unióban ugyan a középmezőnyben helyezkedik el, a régióban azonban már nagy a lemaradás – tette hozzá. A magyar háztartások fogyasztása 2003 végéig jelentős növekedést mutatott, majd csökkenés, 2006 elején pedig a választások időszakában újra növekedés következett. „Az államháztartás konszolidációja mind a fogyaszt-

tást, mind pedig a beruházásokat lejtmenetbe taszította” – mondta Gém Erzsébet, rámutatva, hogy a tavalyi negyedik negyedévben 8 százalékos közelébe gyorsult a beruházások visszaesése. A belső kereslet élénkítését kellene elérnie a kormánynak – hangsúlyozta. A 2010-es kormányzati intézkedések jelentős lépéseket jelentenek ebből a szempontból, de még nem egyértelmű, hogy ezek az intézkedések miképp hatnak majd. *(Az előadásról szóló tanulmányt a 337. oldalon olvasható.)*

* * *

Az ÁSZKUT tudományos konferenciáján elhangzott előadások körbejárták az összes olyan fontos területet, amely meghatározza a 2012-es költségvetési folyamatokat: az előadók bemutatták a magyar makrogazdasági helyzetet és a kilátásokat, a külpiacon változásait, a széles értelemben vett versenyképesség alakulását, a költségvetési kockázatokat, illetve, hogy milyen munkaerő-piaci és társadalmi folyamatok közepette kell a kormánynak az Alaptörvény adósságcsökkentő előírását betartó költségvetést készítenie. Az előadáson több résztvevő jelezte: további elemzésekre, kutatásokra és tudományos alapozó munkára van szükség ahhoz, hogy a Költségvetési Tanács valóban felelős döntést tudjon hozni 2011 őszén a 2012-es költségvetési tervezetről.

Kolozsi Pál Péter

Levelezési e-cím: kolozsipp@asz.hu